

PAN

Marga do Val

E foi Ceres quen descubriu o pan, aquela que no inicio dos tempos reinaba en Sicilia inventou o arado e con el fixo regos na terra e amansou os bois bravos. A terra estaba lista e o seu pobo alimentábase de landras e foi entón cando ela lle ensinou a sementar. Terra lisa, bótase a semente e xorde o milagre que cómpre coidar, trigo que nacía e que ela lle aprendeu a retirar o gran e facelo fariña. Pedras grandes que converteu en muíño, fariña amasada que coceu no forno para darlle a proba do pan. Pan que lle tirou a fame e o sentou na mesa, levouno a vivir en parroquias e a construír casas. Pobo feito de pan.

Ovidio, poeta e home, lémbrese de Telus, que personifica a terra cultivábel, e faina formar parella con Ceres, deusa das sementes, e vailles chamar ás dúas “nais dos cultivos”. O poeta sabe que co labor de entre as dúas nacen as colleitas. Catro días despois dos Fordicidia, festas da deusa Telus, que se celebraban o 15 de abril e na que se inmolaba unha vaca preñada, o pobo festexaba a Ceres coa Cerialia. Pola segunda metade de xaneiro nas feriae sementinae as dúas deusas ían xuntas e en certas ofrendas que facían as mozas cando ían casar ou nun ritual de defuntos que obrigaba á familia dun morto insepulto a ofrecer a Telus e Ceres unha porca para purificarse. As mulleres, corpo-terra, para daren froito e os mortos-corpos haberán de volver á terra para desfacerse e ser só po.

O poetas, amigos moitas veces de aventuras, crearon o mito do rapto de Ceres por Plutón, o deus do inferno. O certo é que aquela muller que no inicio dos tempos reinaba en Sicilia foi venerada como a deusa dos cereais, ela a muller que amasara o pan.

A finais do século XIX unha nena petaba nas portas para pedir un anaco de pan, un anaco de pan

que lle matase o ratiño que lle roía na boca do estómago. Chamábase Agustina e unha noite viña de pedir e Venancio, o zapateiro, saltou enriba dela e deixouna media morta, os anacos de pan rolaron e ciscáronse polo monte, ficou para sempre estéril e desa semente de aldraxe a nena renaceu en Carolina Otero que quixo esquecer á pobre Agustina. Cando era vella en Niza Carolina dáballe o pan que nunca esquecera ás pombas.

Había mans erguidas que pedían pan e a pintora Maruxa Mallo levounas a un cadro e nacéronlle trigo dos seus dedos. Mans e caras de mulleres. Sorpresa do trigo que Maruxa levou ao seu exilio cando houbo tantas mortes no 36, e logo tanta falta de pan.

E un día viñera o millo de América, polo mar, como veñen tantas cousas e tanto pan, e dende entón fálase de regas, de amores, de preitos, de mortes e de fillos entre o millo. E logo de muiñadas e de fariña milla e das horas de moer. Moer, amasar, agardar a que medre a masa, que levede, quecer o forno, meter o pan e pecharlle a porta con bosta. Pan dos tempos da fame, pan da riqueza. E o outro millo, coitado, o que serve para que o leven os corvos, o de segunda, amorosiño, sacrificado como as nais e o que vai primeiro para o forno, coa porta aberta nunha primeira bola para tirarlle esa calor que hai de máis. Logo virán as bonitiñas.

Pan de millo corvo, humilde, amasado e celebrado en empanadas, en pan. Saúde para quen te salvou da morte. Saúde e fortuna para Meiro.

Pan aloumiño sabio nacido na terra para quecer as gorkas e o corpo todo. Que non nos falte. Que non lles falte á xente do mar. Nunca máis.